

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Үшіншіден белгілі бір Баскетбол органдарын ашу керек ол жерде жас ерекшелігіне қарай балларды дамыту. Баскетболға икемді қызығушылығы бар балларды болашақ Қазақстанның денгейін арттыратын спортшыларды дайндау және іріктеу жарстарын өткізіп әлемде өнер көрсете білу керек. Мұндай дәстүрді өңірлерде жалғастырып, ауылдарда балалар үйірмесін ашу керек. Таланттың көбі ауылдан шығады және сол талантты көре білу керек.

Қорытындылай келе, Тәуелсіз Қазақстанда Баскетболдың дамуы 20 Ғасырдың басында басталған және 1991 Жылы Ел Тәуелсіздік алғаннан кейін жеделдетілген біртіндеп Процесс Болғанын атап өтеміз. Қазақстандық Баскетбол Федерациясының құрылуы және ұлттық чемпионаттың құрылуы спорттың Осы Түрінің дамуындағы басты кезеңге айналды, Ал Бүгінде Баскетбол Қазақстанда танымал және өсіп келе жатқан Спорт Түрі болып табылады. Соңғы жылдары Қазақстандық Баскетбол Федерациясы жас таланттарды анықтауға және дамытуға көмектесетін бұқаралық бағдарламаларды әзірлеуге аса Назар аударды. Федерация Бірнеше жастар академияларын құрды және жас ойыншыларға бәсекеге түсуге және өздерінің жетілдіруге мүмкіндік беру үшін аймақтық жарыстар ұйымдастырды.

Қолданылған әдебиеттер

1. Джим Дрюэт. Баскетбол. Спорт для начинающих . Москва 2004 г
2. Нестеровский Д.И. Баскетбол. Теория и методика обучения 2007.
3. Владимир Гомельский. Библия баскетбола
4. <https://turkystan.kz/>
5. <https://nbf.kz/news/>
6. <https://egemen.kz/>
7. <http://ru.sport-wiki.org/>

ӘӘЖ: 070

СПОРТ ЖУРНАЛИСТИКАСЫНЫҢ МЕДИА-ТРЕНДТЕРІ

Ысқақ Жалғас Досжанұлы, Әмірханов Жәңгірхан
bibigul_106@mail.ru

Л.Н.Гумилеватындағы Еуразия Ұлттық Университетінің Журналистика және саясаттану факультетінің 2 курс студенттері, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі: А. Бидолда

Заман көшінен қалмай, спорт журналистикасы да Ғаламтор желісінде қарыштап дамып келеді. Бұл тіпті басқа саладан гөрі спорт әлеміне өте қолайлы және орайлы десек те болады. Өйткені спорт әлемінде жаңалық өте көп, өзгеріс жеткілікті. Әр түрлі деңгейдегі ойындар мен додалар, жарыстар мен сайыстар, кездесулер мен матчтар бір-біріне іркестірікес өтіп жатады. Соның бәрін кешкірмей, дер кезінде жариялап отыруға Интернет өте ыңғайлы болып отыр.

Спорттық журналистика соңғы жылдары цифрлық медианың дамуына және аудиторияның өзгеруіне байланысты айтарлықтай өзгерістерге ұшырады. Спорттық журналистикадағы кейбір жаңа тенденцияларға журналистер спортшылар мен команданың өнімділігі туралы тереңірек түсінік алу үшін Нәтижелер туралы егжей-тегжейлі деректерді пайдаланатын деректерге негізделген ақпараттарды айғақтайды. Сондай-ақ мультимедиялық мазмұн көлемінің өсуі байқалады: спорт журналистері аудиториямен жаңа және инновациялық тәсілдермен өзара әрекеттесу үшін әлеуметтік медианы, бейнероликтерді және подкасттарды пайдаланады. Жанкүйерлерге бағытталған іс-шараларды қамту, әртүрлілік пен инклюзия, спортшылардың мүмкіндіктерін кеңейту және спорттық іс-шараларды қамту-бұл спорттық журналистиканың болашағын қалыптастыратын маңызды бағыттар. Спорттық бұқаралық ақпарат құралдарының ландшафты дамып келе

жатқандықтан, спорт журналистері осы өзгерістерге бейімделіп, жанкүйерлер қалаған және күткен қамтуды қамтамасыз етуі керек.

Қазір біздің елде досының бәрін стадиондар мен спорттық кешендерден тікелей таратуға мүмкіндік бар. Нақтырақ айтқанда, рингтегі жекпе-жектердің емес, стадиондағы матчтарды сол жерде отырып-ақ жазуға болады. Тек ноутбук немесе смартфонныңыз болып, ғаламтор желісіне қосылуға болады.

Спорттық журналистика соңғы жылдары цифрлық медианың пайда болуымен және аудиторияның күтуінің өзгеруімен тез дамып келеді. Міне, спорттық журналистикада пайда болған кейбір жаңа тенденциялар:

Деректерге негізделген репортаждар: спорттағы деректер мен талдаушылардың қолжетімділігінің артуымен журналистер бұл ақпаратты өз есептерін негіздеу және спортшылар мен командалардың нәтижелері туралы тереңірек түсінік алу үшін пайдаланады.

Мультимедиялық мазмұн: спорт журналистикасы енді тек баспа құралдарымен ғана шектелмейді. Журналистер әңгімелеу және аудиториямен қарым-қатынас жасау үшін әлеуметтік медианы, подкасттарды, бейнелерді және басқа мультимедиялық форматтарды пайдаланады.

Жанкүйерлерге бағытталған оқиғаларды қамту: спорт журналистері жанкүйерлердің мүдделерін қанағаттандыруға көбірек көңіл бөлуде. Олар ойын шолулары мен статистикасынан тыс мазмұн жасайды және оның орнына сахна артындағы репортаждарды, ойыншы профильдерін және жанкүйерлердің пікірлерін ұсынады.

Әртүрлілік және инклюзивтілік: журналистер спорттық іс-шараларды қамтуда әртүрлілік пен инклюзивтілікті арттыру үшін белсенді жұмыс істейді, көзқарастар мен тәжірибелердің кең ауқымын ұсынатын оқиғаларды баяндайды.

Спортшылардың мүмкіндіктерін кеңейту: спортшылар әлеуметтік желілер мен басқа арналар арқылы өздерінің медиа-репортаждарын көбірек бақылауға алады, ал спорт журналистері бұған бейімделіп, спортшыларға өз тарихын қалыптастыруға көбірек еркіндік береді.

Киберспортты қамту: киберспорттың танымалдығы артып келе жатқандықтан, спорт журналистері бұл саланы көбірек қамтып, ойыншылар, командалар және онымен байланысты оқиғалар туралы ақпарат береді.

Тұтастай алғанда, спорттық журналистиканың тенденциясы спорттың өзгеретін ландшафты мен көрермендердің үміттерін бейнелейтін оқиғаларды неғұрлым қызықты және әр түрлі қамту болып табылады.

Жаңа медиа технологиялар АҚШ пен Еуропа елдеріндегі спорттық орта құбылысының ерекшелігі ретінде А. Бернштейннің "Спорт, медиа, мәдениет: жаһандық және жергілікті өлшемдер" кітабында талданады және Н. Блейн (2002). "Жеңіске арналған ойын: спорт, бейне ойындар және ойын мәдениеті" кітабының авторлары медиа арналардың, теледидарлық хабарлардың және спорттық симуляциялық ойындардың бірігуі, сондай – ақ спорттық коммуникацияның жаңа виткер дамуы – эспорт туралы жазады (Brooke, Oates, 2015). Жоғарыда аталған барлық еңбектерде спорттық журналистиканың дамуына әсер еткен технологиялық фактордың рөлі ретінде қозғалады.

Спорттық журналистиканың дамуындағы тағы бір маңызды оқиға Интернеттің пайда болуы болды. Зерттеушілер интернет-журналистиканың қалыптасуындағы анықтамалық нүкте ретінде 1995 ж., баспада теңдесі жоқ алғашқы басылымдар пайда болған кезде атайды. Интернет медиакоммуникацияның барлық арналарын біріктіре алды-олардың барлығы қазір бірыңғай «ақпарат қоймасында». Бұл медиа арналарды одан әрі жақындастырды, әртүрлі жанрлардың будандарына әкелді және барлық дерлік спорттық басылымдар, теле және радиоарналар өз қызметін Интернетте қайталай бастады.

Интернеттегі орта тек спорттық жарыстардың ойын-сауығы мен массивтілігін ғана емес, сонымен бірге көрермендерді теледидардан гөрі күшті біріктіретін интерактивті элементтер жасау үшін жұмыс істейді. Интернет-технологиялар жарыстарды жазбада көруге мүмкіндік береді және қазіргі уақытта нақты не нәрсеге назар аудару керектігін таңдауға құқық береді.

Бүгінгі таңда Онлайн-коммуникациялар, әрине, спорттық журналистиканы дамытудың негізгі драйверлерінің бірі.

Қазіргі таңда спорт тақырыбында жазылатын, айтылатын басылымдар мен телеарналар көптеп шығарылуда. Еліміздегі телеарналар әлемдік додаларға тікелей көрсетілім жасап, халыққа спорт журналистикасының даму үстінде екенін көрсетуде. Бұл орайда тілге тиек етіп айтатын спорттық додалар өте көп. Солардың ішінде футболдан, хоккейден, футболдан, волейболдан, бокстан, күрес түрлерінен әлем және еуропа чемпионаттарын тікелей эфирде үздіксіз көрсетіп жүр. Осы әлемдік додаларда еліміздің спорт журналистері аянбай тер төгіп еңбек етуде.

Еліміздегі спорт журналистикасы тек басылымдар мен телеарнада емес, әлеуметтік желілерде кеңіне таралып жүр. Бұл да бір спорт журналистикасының шыққан бір белесі десек те болады. Спорт комментаторларының әкесі саналатын Амангелді Сейітханов ағамыздың Сидней олимпиадасында, Бекзат Саттархановтың жекпе-жегінен кейінгі айтқан сөзі мәңгі ел есінде сақталып қалған.

Еліміздің спорт журналистері футбол және бокс ойындарын делебесі қозып жүргізетінін көзімізбен көріп те жүрміз. Телеарналарда спорт туралы арнайы шығарылымдар өте көп. Qazsport Алаңы, Pro Hockey. Доп Дода, Pro Football деген арнайы жобалар үздіксіз жұмыс жасауда.

Спорт журналистикасының негізгі мәселелерінің бірі-еркіндік. Қуанарлығы еліміз 1924 жылы құрылған Халықаралық спорт басылымдары қауымдастығына мүше. Бұның өзі мақатнуға тұрарлық дүние. Тек біздің ең негізгі мәселеміз - қаржының жетіспеушілігі. Спорттық журналистика-ептілікті талап ететін журналистика жанрының бірі. Себебі спорттық додалардың біршамасы тікелей эфирде жүргізілетіні өз алдына оны бүкіл қазақ елі көріп отырғанда ебін тауып, сөйлей алмасаң қазекеннің көңілінен шықпай, біршама сөз естіп қалатының тағы бар.

Халықаралық БАҚ-тың жұмысын бақылап, спорт журналистикасы дамуы үшін әуелі оған жағдай жасалуы керек екенін түсіндім. Жақында Ташкенттегі дюздодан әлем чемпионатында дамыған медиалардың жеке фотографы, мобилографы, журналисі болды. Ал бізде жарысқа жіберу үшін қазақша-орысша қатар жаза алатын, фото-видеоға да түсіре алатын адам іздейді. Біздің медианарық үшін осы әдіс ыңғайлы әрі тиімді.

Былтырғы жылы спорттың материалдық-техникалық базасын нығайту, спортшыларды дайындау сапасын арттыру және бұқаралық спортты дамыту бойынша ауқымды жұмыстар атқарылды. Бұл шаралардың барлығы Қазақстан спортының әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілеттілігін көтеруге және еліміздегі бұқаралық спортты ілгері жылжытуға бағытталды.

Бүгінгі қазақстандық қоғамда бұқаралық спортты дамыту – төтенше маңызға ие көкейкесті мәселе. Елдегі бала туу көрсеткіштерінің төмендігі, жүрек-қан тамырлары ауруларынан, нашақорлық пен алкоголизмнен зардап шегушілер мен өлім-жітімнің артуы, физикалық һәм ақыл-ой тұрғысынан дамудың тежелуі, айналып келгенде, ұлт қауіпсіздігіне, халықтың санасы мен парасатының өсуіне, рухани дамуына қауіп төндіретін факторлар. Осының бәрі жиналып келіп Қазақ елінің экономикалық өрлеуіне, саяси тұрақтылығына, халықаралық беделінің артуына да залалын тигізбей қоймайды. Сондықтан, саламатты өмір салтын мемлекеттік саясаттың бір бағыты ретінде жаппай насихаттау алға қойған стратегиялық мақсаттарымызға жету жолындағы басым бағыттардың бірі саналуы тиіс.

Соңғы онжылдықта Қазақстанда да, шетелде де әлеуметтік желілер спорттық онлайн-коммуникацияда ерекше рөл атқарады. Сонымен, зерттеушілер спорттық журналистика мен әлеуметтік желілердің өзара әрекеттесу формасы туралы сұрақ қояды: соңғысы спорттық журналистиканың бәсекелестері ме, өйткені желілерде пайдаланушылар спортшылармен немесе спорт клубтарының өкілдерімен тікелей сөйлесе алады, жаңалықтарды спорттық басылымдарға жүгінбей-ақ өз қолдарымен біле алады. Әлеуметтік желілерді қарым-қатынас алаңы ретінде пайдаланудан басқа, клубтар оларды тәуелсіз маркетинг құралы ретінде қарастыра бастайды. Бұл спорт арасындағы бәсекелестікті күшейтеді. Аудиторияның белгілі бір бөлігін өзіне тартатын бұқаралық ақпарат құралдары мен клубтар. Мысалы, Польша мен

Латвия ғалымдарының ұжымы поляк Топ-лигасының спорт клубтарының Instagram-да үш жыл бойы өз қызметін қалай дамытқанын зерттеді.

Қазіргі уақытта барлық отандық спорт клубтарың әлеуметтік желілерде өз аккаунттары бар. Негізгі алаңдар: «Вконтакте», «Facebook», «Twitter», «Одноклассники», «Instagram», «Ютуб» және т.б басқалар.

Көпшілігінде спорттық медиа аудиториясының ең белсенді бөлігі шоғырланған, олар жаңалықтар мен спорттық іс-шараларды, конкурстарды, сауалнамаларды талқылауға және талқылауға қатысады, әртүрлі командаларының матчтарына болжам жасайды. Қауымдастықтарда бейресми қарым-қатынас стилі басым, бұл медиа редакторлар мен оқырмандар арасындағы қашықтықты қысқартады. Әлеуметтік желілердегі спорттық БАҚ беттерінде әлі күнге дейін фотосуретті немесе бейнесі және басылымның негізгі сайтына сілтемесі бар қысқа форматтағы жаңалықтарды орналастырады. Алайда, мысалы, «Вконтакте» желісінде медиа қосымшалары бар ұзын мәтіндерді құруға арналған платформа бар. Баспагерлер материалдардың орналасуын шектемеуге уәде береді, оларға жарнама енгізуге, редакциялық көрсеткіштерді қосуға рұқсат етіледі. Бұл инновациялар спорттық желілік БАҚ-ты одан әрі трансформациялауына тағы бір серпін береді.

Телеэфирдегі спорттық Ақпарат бүгінгі таңда маңызды жаңалықтар трендтерінің бірі . Алайда, оны аудитория жеткілікті түрде қабылдауы үшін теледидардың коммуникативті ерекшеліктері мен оның экспрессивті құралдарының жиынтығы туралы есте сақтау қажет. Радио ақпараттан айырмашылығы, теледидар ақпараты көрермендерге жан — жақты әсер етеді — екі арна арқылы-визуалды және аудио, яғни қарапайым тілмен айтқанда, сурет пен дыбыс. Бұл компоненттердің әрқайсысының өзіндік сапалық сипаттамалары бар.

Осылайша, медиа арналардың эволюциясына қатысты әртүрлі оқиғаларға шолу технологиялық инновациялар әрқашан жалпы спорттық коммуникацияға әсер еткенін және әсер ететінін көрсетеді. Дамудың әрбір тарихи кезеңінде олар (технологиялар) революциялық өзгерістерге алып келді, форматтарын өзгертті. Редакторлардың жұмыстары спорттық іс-шараларды жариялауға, спорттық медиа іс-шаралардың ойын-сауығын арттыруға кең мүмкіндіктер берді.

XX ғасырдың бірінші онжылдығында негізгі медиа арна баспасөз болып қала береді. 20-шы жылдардың басында алғашқы спорттық радио хабарлары пайда болды. 50-ші жылдардың соңына дейін Радио спорттық іс-шараларды қамтитын негізгі медиа арна болып қала береді. Радионың орнына теледидар келеді, оның мүмкіндіктері алғаш рет 1936 жылы Берлиндегі жазғы Олимпиада кезінде сыналды. 1960 және 1970 жылдары теледидар, ойын-сауықтың арқасында, танымалдығы бойынша радиодан едәуір озып кете бастайды.

Спорттық журналистиканың дамуындағы күшті серпін 80-ші жылдары орын алады. Технология тұрғысынан Мәскеу Олимпиадасы отандық спорттық хабар тарату үшін ерекше оқиға болды. 90-шы жылдары біртіндеп қалыптасу басталады. Спорттық хабар тарату көшбасшыларының пулы ("Ресей", НТВ, "Бірінші арна", ТВЦ, РЕН ТВ арналары), спутниктік және кабельдік арналар пайда болады.

Мамандандырылған спорттық радио мен теледидар пайда болады, сол кезеңде Интернеттің, жаңа медианың, мобильді жүйелердің қарқынды дамуы байқалады, олар спорттық мазмұнды жеткізуді өзгертеді. Ванкувер олимпиадасы 2010 ж Ғаламдық спорттық іс-шараға айналуға, оның барысында телеарналар цифрлық технологияларды қолданады. ВГТРК олимпиадалық цифрлық арнаны HD форматында іске қосылды.

XXI ғасырдың екінші онжылдығының басында серпінді технологиялар барлық жерде редакциялардың қызметіне енгізілуде. Цифрлық ортаның жаңа мүмкіндіктерінің пайда болуымен спорттық блогтар желілік спорттық БАҚ-тың ажырамас бөлігіне айналуға, спорттық ақпаратты ұсынудың кроссмедиялық форматтары дамуда, әлеуметтік желілер кеңістігі белсенді пайдаланылуда.

Қазіргі замандағы спорттық медианың басты ерекшелігі-желілік басылымдар өздерінің порталдары мен әлеуметтік желілердегі аккаунттарының айналасында ақпаратты тұтынып қана қоймай, оны қарқынды түрде шығаратын, яғни контент құруға қатысатын спорт

жанкүйерлерін біріктіреді. Бұл дәстүрлі байланыс арналарын пайдалану кезінде қол жетімді болмады және спорттық коммуникациялардың сипатын түбегейлі өзгертеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, спорттық журналистика қарқынды дамып келеді және үнемі жаңа тенденциялар пайда болады. Деректерге негізделген есеп беру, мультимедиялық мазмұн, жанкүйерлерге бағытталған оқиғаларды қамту, әртүрлілік пен инклюзия, спортшылардың мүмкіндіктерін кеңейту және экспортты қамту - бұл саланың болашағын қалыптастыратын негізгі тенденциялардың бірі. Спорт жанкүйерлері бұқаралық ақпарат құралдарымен жаңа және инновациялық тәсілдермен қарым-қатынасты жалғастыра отырып, спорт журналистері осы өзгерістерге бейімделіп, жанкүйерлер қалаған және күткен қамтуды қамтамасыз етуі керек.

Спорттың дамуы, оның ішінде маңызды спорттық жетістіктер мем-лекеттің әлеуметтік-экономикалық ілгерілеуіне де байланысты. Мемлекет спорт саласына тиісті деңгейде қолдау көрсетсе, спортшылар да тиісті дәрежеде дайындалып, соның арқасында жоғары спорттық нәтижелерге қол жеткізе алады.

Спорттың даму деңгейі мен халықтың дене шынықтыруға деген немқұрайлылығы экономикалық өрлеуге кері ықпалын тигізуі мүмкін. Әрине, мейлінше дені сау, даярлығы жан-жақты халық мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға да барынша үлес қосады. Сондықтан, бұқаралық спорт бүгінгі Қазақстан қоғамын алға жетелеу және ұлттық стратегиялық мүдделерге жету үшін ауадай қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Данилова Мария Николаевна - Влияние технологий на развитие отечественных спортивных медиакоммуникаций/ <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-tehnologiy-na-razvitie-otechestvennyh-sportivnyh-mediakommunikatsiy>
2. К. А. Алексеев, С. Н. Ильченко – Основы спортивной журналистики
3. Бұқаралық спорт және жоғарғы жетістіктегі спорт/ <https://qazbrand.info/all/11419/b-araly-sport-zh-ne-zho-ar-y-zhet-st-ktteg-sport-qazbrand-info>